

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.13, november 2018

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Vibeke A. Pedersen

Tilsyn ved ph.d. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til

*Kong Frederik den Sjettes Eftermæle i
Danske Samfund,
“Vinter-Soelhverv” ,
“Kirke-Sang til Mindetaler efter Ordsp. 20,
28” ,
Sange ved Sørge-Høitiden over Kong
Frederik den Sjette
og
Sørge-Sang i Danske Samfund til 28de
Januar 1840*

ved Kirsten Vad

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Frederik 6. og Grundtvig
- 3 Digtene
 - 3.1 Kong Frederik den Sjettes Eftermæle
 - 3.2 Vinter-Soelhverv
 - 3.3 To kirkesange
 - 3.4 Sørge-Sang i Danske Samfund
 - 3.5 Sammenfatning
- 4 Efterliv
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

Den 3. december 1839 døde Frederik 6. Han blev bisat i Roskilde Domkirke den 16. januar 1840, og dagen forinden var ligtoget draget fra København til Roskilde.

I forbindelse med Frederik 6.s død skrev Grundtvig flere digte og sange til kongens minde. Disse udkom mellem den 17. december 1839 og 28. januar 1840.

2 Frederik 6. og Grundtvig

Frederik 6. var blevet konge over Danmark i 1808, men havde allerede siden 1784 haft regeringsansvaret som kronprinsregent. I hans regeringstid var der en del modgang, særligt med englandskrigene (1801 og 1807-1814), men på trods af dette var han en vellidt konge. Af store begivenheder i hans regeringstid kan nævnes: Slaget på Reden (1801), Københavns bombardement (1807), kanonbådskrigen (1807-1814), den såkaldte statsbankerot (1813), afståelsen af Norge (1814) og skolereformerne (1789-1814).

Grundtvig kaldte Frederik 6.s regeringsperiode for en overgangstid. I en tale holdt i Danske Samfund den 17. december 1839 understregede han, at Frederik 6. havde gjort sig fortjent til et værdigt eftermæle for de store gerninger som hhv. indledte og afsluttede perioden med stavnsbåndets gradvise afskaffelse i 1788-1800 og stænderforsamlingens indførelse i 1831 (Grundtvig 1840b, s. 27). Disse repræsenterede således overgangen til “en *Fritalenheds*, en *Bonderaads* og *folkelig Oplysnings-Tid*” (Grundtvig 1840b, s. 26). Gennem landboreformerne i 1780'erne opnåede Frederik 6. popularitet blandt folket og særligt bønderne, og i digtene til Frederik 6. lægger Grundtvig vægt på dette forhold.

Der kom “nyt Liv i *Modersmaalet*, *Folkesangen* og *Fædrenes Ihukommelse*” under Frederik 6. (Grundtvig 1840b, s. 69). Grundtvig beskrev i endnu en tale i Danske Samfund den 28. januar 1840, hvordan den forhenværende regent havde støttet mange danske digtere og dermed fremmet modersmålet, samt hvordan han selv fik økonomisk hjælp, da han fra 1818-1823 arbejdede på sine oversættelser af Snorres *Heimskringla* og *Saxos Gesta Danorum* (Grundtvig 1840b, s. 75 f.).

Grundtvig skrev digte til og om alle fire konger, som regerede i hans levetid. Størstedelen blev skrevet om Frederik 6. og Christian 8., men herefter faldt antallet af kongedigte, hvilket fulgte enevældens afskaffelse og dermed kongens betydning. Han havde et “sagligt forhold” til Frederik 6., men ikke et nært personligt, som han havde til den efterfølgende regent Christian 8. og i særlig grad dennes hustru Caroline Amalie (Lundgreen-Nielsen 1995, s. 109). Selvom Grundtvig ikke havde et nært forhold til Frederik 6., var det ham, som Grundtvig hyldede mest i sine digte (Schmidt-Madsen 2014, s. 158 f.).

I årene op til sin død havde kongen tilgodeset Grundtvig ved at ophæve forhåndscensuren i 1837, som Grundtvig havde været pålagt siden injurienesagen i 1826 – og ved at tildele ham et embede som præst i Vartov Kirke i 1839. Grundtvig havde altså en del at være kongen taknemmelig for.

3 Digtene

3.1 Kong Frederik den Sjettes Eftermæle

Sangen med førstelinjen “Kong *Frederik* den *Sjette* henslumred i Fred” er skrevet over melodien til en vise om Slaget på Reden “Vi alle dig elske, livsalige Fred” fra 1801 af Werner Hans Frederik Abrahamson (jf. Grundtvig 1840a). Som titlen angiver, og melodivalget hentyder til, portrætterer Grundtvig Frederik 6.s regeringstid gennem periodens store begivenheder. Strofe 6 beretter om stavnsbåndets ophævelse, strofe 7 om Slaget på Reden, strofe 8 om Danmarks tab af Norge, og strofe 9 om stænderforsamlingernes oprettelse og bøndernes plads heri.

Sangen blev trykt i forbindelse med en tale, som Grundtvig holdt den 17. december i Danske Samfund. Talen skildrede bøndernes ønske om at bære Frederik 6.s lig til Roskilde Domkirke. Omkvædet i “Kong *Frederik* den *Sjette* henslumred i Fred” tager forskud på dette ønske og beskriver i præteritum, hvordan bønderne bar Frederik 6., ligesom bønder før dem havde gjort med Valdemar 1. og Frode Fredegod.

Læs mere

Frode Fredegod, hvis regeringstid var så fredelig, at den kaldes frodefreden, blev kørt rundt i landet af sine mænd for at foregive, at han stadig var i live (Saxo, 5. bog, kap. 16), mens Valdemar 1., som var kendt for at have samlet riget, blev båret af bønder til Sankt Bendts Kirke i Ringsted (Saxo, 15. bog, kap. 6).

I et brev til B.S. Ingemann fra den 12. januar 1840 udtrykte Grundtvig lettelse over, at bønderne skulle bære kongens kiste ved ligtoget, da han “ved at skrive *Vise om det forud, vovede min Trøje, som nu bliver helskindet*” (Grundtvig & Ingemann 1882, s. 234).

Det blev også arrangeret, at Grundtvigs vise skulle synges under ligtoget. I et brev anmodede den nye dronning Caroline Amalie Grundtvig om tilladelse til at trykke eksemplarer til uddeling blandt bønderne. Hun havde dog også en anden forespørgsel: “vil De ikke forandre den tredie Linie i det første Værs!” (Grundtvig 1926, s. 312). Dette vers, som om Frederik 6. beretter, at “Han gjorde end ikke en Kat Fortred” (strofe 1), blev i størstedelen af de efterfølgende tryk ændret til “Og alle Smaafugle, de sang derved” (Grundtvig 1840a, strofe 1; *Bibliografien*, bind 2, s. 154). Eksemplarerne, som blev delt ud ved ligtoget, fik titlen *Dansk Bonde-Vise om Kong Frederik den Sjette Høilovlig Ihukommelse*.

3.2 Vinter-Soelhverv

Fra den 18. december 1839 lå Frederik 6. på lit de parade på Christiansborg i København. Tilstrømningen var stor, og man antog, at op mod 10.000 ville se kongen i løbet af de første to dage (*Kjøbenhavnsposten* 1839, sp. 1). Grundtvig var blandt de besøgende, og synet af kongens lig og de sort overtrukne slotsværelser havde en mærkbar effekt på ham. Dette kommer til udtryk i digtet “Vinter-Soelhverv”, som

udkom den 22. december i *Nordisk Kirke-Tidende*, sp. 916 f. Digtet er på ni strofer a 8 vers med kryds- og klamrerim. Det gentagne “Ding, Dang, / Klokkerne ringe for Kongens Liig” sammen med beskrivelsen af mødet med de kulsorte sale og kongens lig (strofe 1-3) skildrer den dystre stemning, som mødte Grundtvig på slottet. Strofe 6 bebuder, at Frederik 6.s eftermæle vil blive mindet af skjaldene, ligesom Frode Fredegods ånd stadig findes i folkesangen (strofe 8). Som overskriften og sidste strofe hentyder til, er der dog lysere tider i vente.

3.3 To kirkesange

Den 16. januar holdt Grundtvig en mindeprædiken over Frederik 6. i Vartov Kirke. Grundtvig havde forinden, den 5. januar, udgivet en kirkesang med førstelinjen “Velsignet er den Konges Minde” i *Nordisk Kirke-Tidende*, således at denne kunne anvendes til mindetalerne over Frederik 6. Til bisættelsesdagen fik Grundtvig trykt hæftet *Sange ved Sørge-Høitiden over Kong Frederik den Sjette*, hvori førnævnte kirkesang var at finde sammen med en anden kortere sang med førstelinjen “Blomsten lig, al jordisk Glands”. Disse skulle afsynges hhv. før og efter mindeprædikenen. Ifølge vennen J.C. Lindberg blev sangene “benyttet i et Par Kirker i Hovedstaden og mange paa Landet” (Lindberg 1840a, sp. 56).

“Velsignet er den Konges Minde” er i førsteudgaven fra 5. januar i *Nordisk Kirke-Tidende* på ni strofer a seks vers med kryds- og parrim. De kirkelige taler skulle efter kongelig anordning knyttes til Ordsprogenes Bog 20,28, og sangen alluderer til dette skriftsted i omkvædene fra strofe 1-7. Frederik 6. hyldes for at have gavnet riget (strofe 5), og hans minde skal velsignes (strofe 1 og 6).

“Blomsten lig, al jordisk Glands” er på tre strofer a seks vers. Selvom sangen er skrevet til prædikenen i Vartov, og melodien er fra salmen “JESus hand er Syndres Ven”, hentyder den ikke til bibelske skriftsteder, som det ses i “Velsignet er den Konges Minde”. Sangen bebuder, at skønt heltes æreskrans “Hurtig visner allevegne”, vil Frederik 6.s minde være udødeligt (strofe 1). I næste strofe kædes hans eftermæle sammen med Frode Fredegod, som i sidste strofe er blevet vækket til live i Frederik 6.

3.4 Sørge-Sang i Danske Samfund

På den afdøde konges fødselsdag den 28. januar 1840 holdt Grundtvig tale i Danske Samfund. I talen berettede han om modersmålets, folkesangens og fædrelandshistoriens opblomstring under Frederik 6. og om, at ingen dansk konge var så besunget som han (Grundtvig 1840b, s. 69). Inden talen blev sangen med førstelinjen “Kong *FREDERIK* flytted langt fra Taare-Pilen” afsunget.

Sørgesangen er skrevet over melodien til folkevisepastichen “Herr Peder kasted' Runer over Spange” fra Henrik Hertz' romantiske tragedie *Svend Dyrings Huus* (1837). Valget af melodi understøtter Grundtvigs udsagn om folkevisernes genopblomstring i Frederik 6.s regeringsperiode.

I forbindelse med sin tale havde Grundtvig skrevet endnu et digt med førstelinjen “Hvem reiser bort saa seent i Kveld”, som findes i *Kiærminder* (1840b, s. 80-83).

3.5 Sammenfatning

Digtene, som tilhører genrene dødedigte og kongedigte, har alle til formål at hylde Frederik 6. Ved at besynge kongens minde i så mange digte viste Grundtvig sin store hengivenhed for den afdøde konge.

I flere af digtene skabes en forbindelse mellem Frederik 6. og tidligere danske konger – særligt sagnkongen Frode Fredegod. Denne forbindelse er ikke ualmindelig og ses også i andre af Grundtvigs digte til og om Frederik 6. (se fx [“Høstgildet” 1815](#) og [“Gylden-Aaret” 1834](#)). Ifølge Helge Toldberg er det hos Grundtvig typisk, at regenter karakteriseres ved “nogenlunde fælles ‘kongelige’ træk, saa man hos den enkelte repræsentant ubeset venter ættens bedste egenskaber” (Toldberg 1950, s. 204). Det er de fremragende og store regenter, som huskes og “opfattes som regerende langt ud over deres egen tid”, og blandt disse findes Frode Fredegod samt Frederik 6. (Toldberg 1950, s. 204).

4 Efterliv

Flere af digtene blev genoptrykt i tiden efter Frederik 6.s død, og ifølge Lindberg var “omtrent 20,000 Exemplarer” af Grundtvigs digte til kongen blevet delt ud blandt folket (Lindberg 1840b, sp. 95). Den 14. februar 1840 udkom *Kiærminder til Kong Frederik den Sjettes Krands*, som samlede Grundtvigs digte og taler over Frederik 6. (se indledningen til [denne her](#)).

5 Anvendt litteratur

- Abrahamson, Werner Hans Frederik (1801) “Vi alle dig elske, livsalige Fred” i *Tvende Fædrelands Sange i Anledning af den 2den April 1801*. Haderslev.
- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954).
- Brorson, Hans Adolph (1735) “JEsus hand er Syndres Ven” i *Nogle Psalmer om Troens Grund. (Den anden Deel)*, s. 24-29. Tønder.
- Grundtvig, N.F.S. (1815) “Høstgildet” i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 86, 28. oktober, sp. 1361-1366. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1834) “Gylden-Aaret” i *Nordisk Kirke-Tidende*, nr. 4, 26. januar, sp. 49-62. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1840a) *Dansk Bonde-Vise om Kong Frederik den Sjette Høilovlig Ihukommelse*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1840b) *Kiærminder til Kong Frederik den Sjettes Krands*. København.
- Grundtvig, N.F.S. & B.S. Ingemann (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, udg. Svend Grundtvig. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig, bind 2: (1821-1872). København.
- Hertz, Henrik (1837) "Hr. Peder kasted' Runer over Spange" i *Svend Dyrings Huus. Romantisk Tragoedie i 4 Acter*, s. 36-42. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- *Kjøbenhavnsposten* (1839) nr. 349, 19. december. København.
- Lindberg, J.C. (1840a) "Sange ved Sørge-Høitiden over Kong Frederik den Sjette: II. Ved Sørge-Høitiden i Kirkerne" i *Nordisk Kirke-Tidende*, nr. 3, 19. januar, sp. 49-58. København.
- Lindberg, J.C. (1840b) "Kirkelige og literære Efterretninger" i *Nordisk Kirke-Tidende*, nr. 5, 2. februar, sp. 93-96. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1995) "Grundtvig og guldalderens København" i *Grundtvig-Studier* 1995, s. 107-139. København.
- Saxo Grammaticus (2005) *Gesta Danorum*, udg. Karsten Friis-Jensen & Peter Zeeberg, bind 1-2. København.
- Schmidt-Madsen, Michael (2014) "Kongedigtet" i *Ved lejlighed. Grundtvig og genrerne*, red. af Sune Auken & Christel Sunesen, s. 156-187. Hellerup.
- Toldberg, Helge (1950) *Grundtvigs symbolverden*. København.